

მმართველობის შერეული მოდელის სახეობები და მათი კონსტიტუციური მახასიათებლები

შესავალი

თანამედროვე სახელმწიფოების ჩამოყალიბების პერიოდში გზედებით მმართველობის შერეულ მოდელს, რომელიც არ ჯდება კლასიკური მმართველობის არცერთი მოდელის კრიტერიუმებში¹, თუმცა სახელწოდებიდანვე გამომდინარეობს, რომ ის აერთიანებს მმართველობის სხვადასხვა მოდელების (ფორმების) მახასიათებლებს, ძირითადად კი საპრეზიდენტო და საპარლამენტო რესპუბლიკის ელემენტებს. მოცემული კონცეფციის ისტორიულ პრეცედენტს წარმოადგენს ოქტავიანეს და შემდგომი რომის იმპერატორების ხელისუფლება, რომელთა ფორმალური დანიშვნა ხდებოდა სენატის მიერ ხალხის სახელით², ხოლო თანამედროვეობაში მისი ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითია საფრანგეთის V რესპუბლიკა³ და გაიმარის რესპუბლიკა.

შერეული მმართველობის მოდელი ასოცირდება ნახევრად საპრეზიდენტო მმართველობასთან, თუმცა შერეული მოდელი მხოლოდ ნახევრადსაპრეზიდენტო მმართველობას როდი გულისხმობს. მმართველობის შერეული მოდელის თავდაპირველი კონცეფცია ეკუთვნის მორის დიუვერჟეს, რომლის მიზანს წარმოადგენდა საპრეზიდენტო და საპარლამენტო მოდელებს შორის არსებული სიცარიელის შევსება. მოგვიანებით, შუგარტმა და კერიმ, შერეულ მოდელში განასხვავეს ინსტიტუციონალურად დამოუკი-

¹ Мишин А.А., Конституционное (Государственное) Право Зарубежных Стран, Издание 14-ое, Юстицинформ, 2009, 56.

² ერმაძე ქ., საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების ურთიერთდამოკიდებულება შერეული მმართველობის მქონე რესპუბლიკაში (საფრანგეთის მაგალითზე), „აღამიანი და კონსტიტუცია“, №4, თბილისი, 2002, 36.

³ იხ., ნაკაშიძე მ., მმართველობის ნახევრად საპრეზიდენტო სისტემის ცნება და კლასიფიკაცია, „მართლმსაჯულება და კანონი“, №1(24)10, თბილისი, 2010, 65.

დებელი ორი მოდელი: პრემიერ-საპრეზიდენტო და პრეზიდენტ-საპარლამენტო რეჟიმები. პირველ შემთხვევაში პირველობა მინიჭებული აქვს პრემიერ-მინისტრს, ხოლო მეორე შემთხვევაში პრეზიდენტს, რადგან ის ნიშნავს და ათავისუფლებს კაბინეტის წევრებს⁴. აღნიშნულ საკითხზე საინტერესო მოსაზრება გააჩნია ასევე რობერ ელჯის და სხვებს.

წლების შემდეგ, მმართველობის შერეული მოდელი მისაღები და შესაფერისი აღმოჩნდა ძალიან ბევრი ქვეყნისათვის. სისტემა, რომელიც აერთიანებს მთავრობას, დამოკიდებულს საკანონმდებლო ორგანოს ნდობაზე და ხალხის მიერ პირდაპირი წესით არჩეულ პრეზიდენტს, ბოლო ორი დეკადის განმავლობაში ძალიან პოპულარული გახდა⁵. მმართველობის შერეულმა მოდელმა დიდი მნიშვნელობა მოიხვეჭა დემოკრატიზაციის „მესამე ტალღის“ პერიოდში. მმართველობის ნახევრადსაპრეზიდენტო მოდელი ითვლება სახელმწიფოების ყველაზე პოპულარულ არჩევანად, განსაკუთრებით იმ ქვეყნებში, რომლებიც დემოკრატიულები გახდნენ „მესამე ტალღის“ პერიოდში ან შემდგომ, უფრო ზუსტად კი ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპის პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში, სადაც ნახევრადსაპრეზიდენტო მმართველობის მქონე ქვეყნების რაოდენობა ორჯერ აჭარბებს საპარლამენტო და საპრეზიდენტო ქვეყნების ჯამს⁶.

თუმცა, აღნიშნული მმართველობის მოდელის ირგვლივ არსებობს გარკვეული მოსაზრებები, რომლიც სხვადასხვა მეცნიერი-იურისტებს ეკუთვნით. მმართველობის კონკრეტული მოდელი ხელისუფლების უმაღლესი შტოების ურთიერთმიმართებით განისაზღვრება. ხსენებული ურთიერთმიმართება კი განსხვავებულად არის აღქმული და შეფასებული, რითიც გამოწვეულია მმართველობის შერეული მოდელის რიგი სახესხვაობების არსებობა. შესაბამისად, წინამდებარე მოხსენებაში განხილული იქნება სხვადასხვა მოსაზრებები და თეორიები მმართველობის შერეული მოდელის მახასიათებლებისა და სახეობების შესახებ.

⁴ Shugart M. S., Carey J., Presidents and Assemblies – Constitutional Design and Electoral Dynamics, Cambridge, Cambridge University Press, 1992, 23-27.

⁵ Ginsburg T., Dixon R., Comparative Constitutional Law, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK; Northampton, USA, 2001, 216.

⁶ Elgie R., A Fresh Look at Semipresidentialism: Variations on a Theme, Journal of Democracy, Volume 16, Number 3, 2005, 98.

1. მმართველობის შერეული მოდელის დიუვერჟესელი კონცეფცია

მმართველობის შერეული მოდელის თავდაპირველი კონცეფცია ეკუთვნის **მორის დიუვერჟეს**, რომლის მიზანს წარმოადგენდა საპრეზიდენტო და საპარლამენტო მოდელებს შორის არსებული სიცარიელის შევსება. კონცეფციის ავტორი აღნიშნულ მმართველობის მოდელს მეორენაირად ნახევრადსაპრეზიდენტო სისტემას უწოდებს და მის მახასიათებლებს შემდეგნაირად განმარტავს: „სახელმწიფოს მეთაური პირდაპირ არის არჩეული საყოველთაო საარჩევნო ხმის უფლებით და ის ფლობს უდავო ხელისუფლებას, რომელიც აღემატება ნორმალურ საპარლამენტო რეჟიმში სახელმწიფოს მეთაურის ფუნქციებს, მთავრობა კი შედგება კაბინეტისაგან, დაკომპლექტებული პრემიერ-მინისტრისა და მინისტრებისაგან, რომლებიც შესაძლოა დათხოვნილები იყვნენ პარლამენტის მიერ“⁷.

დიუვერჟემ ასევე განსაზღვრა ნახევრადსაპრეზიდენტო სისტემის სამი ძირითადი ელემენტი: 1. პრეზიდენტი აირჩევა პირდაპირი საარჩევნო ხმის უფლებით, 2. პრეზიდენტი ფლობს სრულიად მნიშვნელოვან ხელისუფლებას, 3. პრეზიდენტთან ერთად პრემიერ-მინისტრის და მინისტრების თანაარსებობა, რომლებიც ფლობენ აღმასრულებელ და სამთავრობო ხელისუფლებას და პოსტებს ინარჩუნებენ მანამ, სანამ სარგებლობენ პარლამენტის ნდობით⁸.

პირველი კრიტერიუმი წარმოადგენს ერთ-ერთ არსებით განმასხვავებელ ფაქტორს საპარლამენტო და ნახევრადსაპრეზიდენტო მმართველობის მოდელებს შორის. განსხვავებით ამ უკანასკნელისაგან, საპარლამენტო რესპუბლიკაში პრეზიდენტს არ გააჩნია პირდაპირი მანდატი იმის გამო, რომ მას ირჩევს არა უშუალოდ ხალხი, არამედ ხალხის მიერ არჩეული პარლამენტი, ამიტომაც მისი ლეგიტიმაციის ხარისხი არც ისე მაღალია. გარდა ამისა, პრეზიდენტი საპარლამენტო სისტემაში უფრო მეტად სიმბოლურ და ცერემონიული ხასიათის ფუნქციებს ახორციელებს, ვიდრე ნახევრადპრეზიდენტო მმართველობის დროს.

⁷ Simovic D., The Definition of Semi-Presidential Regime – Reformulated, VII World Congress of the International Association of Constitutional Law, Workshop no. 7: Latest Developments in Constitutional Theory and Doctrine, Athens, 2007, 2.

⁸ იქვე, 3.

მეორე კრიტერიუმის თანახმად, პრეზიდენტი ფლობს სრულიად მნიშვნელოვან ხელისუფლებას, თუმცა დიუვერჟე არ აკონკრეტებს თუ რა მოიაზრება ასეთ ხელისუფლებაში. მიუხედავად იმისა, რომ რამდენიმე ნაშრომში იყენებს ტერმინებს „მნიშვნელოვანი ძალაუფლება“ და „საპრეზიდენტო რეჟიმისთვის დამახასიათებელი და ჩვეული უფლებამოსილებები“, არც აღნიშნულ ტერმინები ხდის ნათელს მისეულ განმარტებას. სწორედ ამიტომ უნოდებდნენ შუგარტი და კერი დიუვერჟეს თეორიას არათანმიმდევრულს⁹.

რაც შეეხება მესამე კრიტერიუმს, ის გახდა საფუძველი ვარაუდისა, რომ ნახევრადსაპრეზიდენტო მმართველობის მოდელი არის დუალისტური, მით უმეტეს, რომ ოლივიე **დუტიელე დე ლამოტიმ**, სამართლებრივი თვალსაზრისით, ნახევრადსაპრეზიდენტო რეჟიმს უწოდა საპარლამენტო რეჟიმი ორმაგი აღსრულების რგოლით¹⁰. აღნიშნულ სისტემაში, პრეზიდენტი და პრემიერ-მინისტრი ერთმანეთის გვერდიგვერდ მოქმედებენ. პრეზიდენტი აირჩევა პირდაპირი წესით უშუალოდ ხალხის მიერ, რაც მის მაღალ ლეგიტიმურობას ნიშნავს, ის ხომ მანდატს უშუალოდ ხალხისგან იღებს. პრემიერ-მინისტრი კი არის საპარლამენტო გზით დანიშნული და აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაურობა აბარია, რაც ზრდის მის როლს სახელმწიფოს მართვის საქმეში. აღნიშნული გარემოება ქმნის მოსაზრებას, რომ აღმასრულებელ ხელისუფლებას ახორციელებს როგორც პრეზიდენტი, ასევე პრემიერ-მინისტრი. „უნდა განვასხვავოთ ერთმანეთისგან პრეზიდენტი, როგორც აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაური და პრეზიდენტის აღმასრულებელი ხელისუფლების განხორციელებაში მონაწილეობა. ამას პრინციპული მნიშვნელობა აქვს, რადგან როდესაც კონსტიტუცია პრეზიდენტს აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაურად განსაზღვრავს, ის მთავრობის უშუალო ხელმძღვანელია, ხოლო როდესაც კონსტიტუცია მას მთავრობის

⁹ Shugart M.S., Carey J., Presidents and Assemblies – Constitutional Design and Electoral Dynamics, Cambridge, Cambridge University Press, 1992, 23-27.

¹⁰ დე ლამოტი ო., მართვის ნახევრადსაპრეზიდენტო სისტემა, სახელმწიფოს კონსტიტუციური ორგანიზაცია, საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის მასალები (თბილისი, 18-19 მაისი), თბილისი, 2004, 22.

საქმიანობაში მონაწილეობის უფლებას აძლევს, პრეზიდენტს მთავრობის რეალურ მმართველად პოლიტიკური სიტუაცია ხდის¹¹“.

მიუხედავად იმისა, რომ პრეზიდენტს კონსტიტუციით მინიჭებული აქვს პრემიერ-მინისტრის და მისი წარდგინებით მინისტრების დანიშვნის და აღმასრულებელ ხელისუფლებაში მონაწილეობის მიღების უფლება, საზღვრები მკაცრად შემოფარგლულია — მაგ.: კონსტიტუცია ზუსტად უნდა განსაზღვრავდეს შემთხვევებს, როცა პრეზიდენტი მონაწილეობას მიიღებს მთავრობის სხდომებში ან უხელმძღვანელებს მას, ასევე უნდა იყოს ზუსტი ჩამონათვალი იმ საკითხებისა, რომელზედაც პრეზიდენტს ექნება უფლება გამოსცეს ნორმატიული აქტები (როგორც წესი, შერეული მმართველობის სახელმწიფოებში პრეზიდენტს ეს ფუნქცია არ უნდა ქონდეს, გამონაკლისია მაგ.: საფრანგეთი). ექსკლუზიურად საპრეზიდენტო და ზემოთაღნიშნული ფუნქციების განხორციელების დროს, პრეზიდენტმა არ უნდა გადააჭარბოს მთავრობის საქმიანობას, აღნიშნული კრიტერიუმების დაცვის შედეგად კი დუალიტური მმართველობა იქნება დემოკრატიული.

გარდა იმისა, რომ მმართველობის შერეული მოდელი არის ერთგვარი ალტერნატივა წმინდა საპრეზიდენტო და საპარლამენტო მოდელებისა, მ. დიუვერჟეს აზრით, „ეს სისტემა გვევლინება როგორც ორი მოდელის სინთეზი და თავს უყრის ფრანგული ბონაპარტიზმის ისტორიულ გამოცდილებას, ამერიკულ პრეზიდენციალიზმს და ძლიერი პრემიერ-მინისტრის ბრიტანულ კონცეფციას“¹².

დიუვერჟეს მოსაზრებას ბევრი კრიტიკოსი გამოუჩნდა. პირველ რიგში, კრიტიკა დაიმსახურა ტერმინოლოგიამ, რადგან მის მიერ გამოყენებული ტერმინები საკამათო და დასაზუსტებელია. დიუვერჟეს მიაჩნია რომ ტერმინი „ნახევრად-საპარლამენტო“ ტერმინი არის გამოყენების მხრივ ყველაზე შესაბამისი და მის გამოყენებას აქვს შესაბამისი დანიშნულება. **ლინცი, სტეფანი და სულეიმანი** კი არ ეთანხმებიან მას და მიიჩნევენ რომ „ნახევრად-საპრეზიდენტო“

¹¹ ნაკაშიძე მ., შერეული მმართველობის ზოგიერთი თავისებურებების შესახებ: სისტემაში ჩადებული ნაღმი თუ ეფექტური მმართველობა, გაზეთი „24 საათი“, 2010.

¹² Медушевский А.Н., Сравнительное Конституционное Право и Политические Институты, Москва, Государственный Университет Высшая Школа Экономики, 2002, 203.

და „ნახევრად-საპარლამენტო“ ტერმინებს შორის არის არსებითი განსხვავება. ავტორების მოსაზრებით, ეს განსხვავებები გამომდინარეობს საპრეზიდენტო და საპარლამენტო რეჟიმებისგან. ორივე რეჟიმში არის ორი განსხვავებული წყარო ხელისუფლებისა (საპრეზიდენტო და საპარლამენტო არჩევნები)¹³.

შუგარტსა და კერის კი მიაჩნიათ, რომ პრეფიქსი „ნახევრად“ ნიშნავს, რომ ნახევრად-საპრეზიდენტო რეჟიმი მდებარეობს სადღაც საპარლამენტოსა და საპრეზიდენტო რეჟიმებს შორის. ამიტომ, მათ მიაჩნიათ რომ უმჯობესია ტერმინ „პრემიერ-საპრეზიდენტოს“ გამოყენება, სადაც ყოველგვარი სანახევრო რეჟიმის ასოციაცია გამოირიცხება¹⁴.

კრიტიკის მეორე საფუძველს იძლევა ის ფაქტი, რომ ნახევრად-საპრეზიდენტო მმართველობის მოდელი არის ე.წ. შერეული მოდელი და არ მიეკუთვნება არც-ერთ წმინდა მმართველობის მოდელს და ამიტომ, მას არ აქვს ის კონცეპტუალური ღირებულება, როგორც სხვა სტანდარტულ რეჟიმებს გააჩნიათ. აღნიშნულს ადასტურებს **პაქტეც**, რომელიც მიიჩნევს რომ შერეული რეჟიმები აერთიანებენ ელემენტებს, რომლებიც მომდინარეობს საპრეზიდენტო და საპარლამენტო რეჟიმებიდან¹⁵.

2. მმართველობის შერეული მოდელის დაყოფა შუგარტისა და კერის მოსაზრებების მიხედვით

ალბათ ზემოხსენებულმა დიუვერჟესეულმა სინთეზმა მისცა საფუძველი **შუგარტსა და კერის**, რათა ნახევრადსაპრეზიდენტო სისტემაში გამოეყოთ ინსტიტუციონალურად დამოუკიდებელი ორი მოდელი: **პრემიერ-საპრეზიდენტო** და **პრეზიდენტ-საპარლამენტო** რეჟიმები. პირველ შემთხვევაში პირველობა მინიჭებული აქვს პრემიერ-მინისტრს, ხოლო მეორე შემთხვევაში პრეზიდენტს, რადგან ის ნიშნავს და ათავისუფლებს კაბინეტის წევრებს¹⁶.

¹³ Elgie R., The Politics of Semi-Presidentialism, Semi-Presidentialism in Europe, Oxford University Press, 2003, 5.

¹⁴ იქვე, 6.

¹⁵ იქვე, 7.

¹⁶ Shugart M.S., Carey J., Presidents and Assemblies – Constitutional Design and Electoral Dynamics, Cambridge, Cambridge University Press, 1992, 23-27.

ხსენებული სისტემების შესახებ გამოთქმულ მოსაზრებებზე დაყრდნობით შეიძლება ითქვას, რომ **პრემიერ-საპარლამენტო** მოდელის ძირითადი მახასიათებლებია: აღმასრულებელ ხელისუფლებაში პირველი პირი საპარლამენტო გზით არჩეული პრემიერ-მინისტრი; პრეზიდენტი აირჩევა პირდაპირი გზით ხალხის მიერ, იგი ასევე ფლობს ნორმატიული აქტების გამოცემის, ვეტოს და მინისტრთა კაბინეტის დაკომპლექტების უფლებას, მიუხედავად ამისა, პრემიერ მინისტრი და მისი კაბინეტი მხოლოდ პარლამენტის წინაშე არიან ანგარიშვალდებულნი¹⁷. პრეზიდენტი ნიშნავს საპარლამენტო უმრავლესობის მიერ წარმოდგენილ კანდიდატს პრემიერის პოსტზე. პრემიერი წარმოადგენს აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაურს და აღჭურვილია მნიშვნელოვანი ფუნქციებით. შედეგად, აღმასრულებელ ხელისუფლებაშია ორი სხვადასხვა პოზიციის წარმომადგენელი, ვინაიდან პრემიერი და პრეზიდენტი განსხვავებულ პოლიტიკურ ძალებს წარმოადგენენ, თუმცა მათ შორის ყალიბდება საქმიანი ურთიერთობები.

რაც შეეხება **პრეზიდენტ-საპარლამენტო** მოდელს, ამ შემთხვევაში აღმასრულებელი ხელისუფლების პირველი პირი საყოველთაო წესით არჩეული პრეზიდენტია, რომელიც ფლობს პარლამენტის დათხოვნის უფლებას და ამავედროულად ნიშნავს და ათავისუფლებს კაბინეტის წევრებს, ისინი კი თავის მხრივ ეყრდნობიან პარლამენტის ნდობას¹⁸ და ანგარიშვალდებულნი არიან არა მხოლოდ მის მიმართ, არამედ პრეზიდენტის მიმართაც¹⁹. ამ მოდელში პრეზიდენტსა და პარლამენტს შორის განსაკუთრებულ ურთიერთობებს აყალიბებს ის ფაქტი, რომ პრეზიდენტის მიერ დაკომპლექტებული მთავრობა პასუხისმგებელია როგორც პრეზიდენტის, ასევე პარლამენტის წინაშე.

მეცნიერ-იურისტების ნაწილს შერეული მოდელის ნაკლად მიაჩნია სუსტი პარლამენტი. ამის მიზეზი, არ არის მხოლოდ პარლამენტის მწირი ფორმალური უფლებამოსილებები. პარლამენტის სისუსტე განპირობებულია პრეზიდენტისათვის საკანონმდებლო

¹⁷ იხ. დიაგრამა, Shugart M.S., *Semi-Presidential Systems: Dual Executive and Mixed Authority Patterns*, French Politics 3, 2005, 332.

¹⁸ Shugart M.S., Carey J., *Presidents and Assemblies – Constitutional Design and Electoral Dynamics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1992, 316.

¹⁹ Shugart M.S., *Semi-Presidential Systems: Dual Executive And Mixed Authority Patterns*, French Politics 3, 2005, 332.

სფეროში მყარი ფორმალური ფუნქციების მინიჭებით²⁰. მაღბაზ ნაკაშიძე სასვებით სწორად აღნიშნავს, როცა ამბობს, რომ „თანამედროვე კონსტიტუციურ პრაქტიკაში არსებობს ტენდენცია, რომლის მიხედვითაც შეინიშნება აღმასრულებელი ხელისუფლების დომინირება საკანონმდებლო ხელისუფლებაზე ყველა მმართველობის ფორმის სახელმწიფოში“²¹.

გარდა ამისა, პარლამენტის პოზიცია დამოკიდებულია იმაზეც, თუ როგორი ძალებისგან დაკომპლექტდება იგი და რამდენად ძლიერი პარტიის წარმომადგენელი იქნება პრემიერ-მინისტრი. თუ საპარლამენტო უმრავლესობაში მოხვდნენ პრემიერ-მინისტრის პარტიის წევრები, უდავო იქნება ის ფაქტი, რომ აღმასრულებელი ხელისუფლების განხორციელებისას პრეზიდენტზე მეტი გავლენა ექნება პრემიერსა და მის კაბინეტს, ძლიერ პარლამენტთან ერთად. ხოლო, თუ საკანონმდებლო ორგანო ვერ დაკომპლექტდა ერთიანი უმრავლესობით, პრემიერს იმდენად დიდი საპარლამენტო მხარდაჭერა არ ექნება, როგორც ეს პირველ შემთხვევაში, ამიტომ შექმნილმა ვითარებამ შესაძლოა გამოიწვიოს პრეზიდენტის დომინირება პრემიერ-მინისტრთან და მთავრობასთან შედარებით.

გარდა ამისა, მთავრობის საქმიანობის კონტროლი პარლამენტმა უნდა განახორციელოს ნდობა/უნდობლობის, მთავრობის ფორმირების და სხვა მექანიზმების მეშვეობით. პრეზიდენტის მიერ აღნიშნული ფუნქციის შეთავსება დაარღვევს ძალთა ბალანსს და გამოიწვევს მმართველობის მოდელის ერთგვარ ცვლილებას. პრეზიდენტი ხომ ნეიტრალური ფიგურა უნდა იყოს, ერთგვარი არბიტრი (თუმცა არც ისეთი, როგორიც ეს საპარლამენტო სისტემაშია), ამიტომ მისი ძირითადი ფუნქციაა პარლამენტსა და მთავრობას შორის მარეგულირებლის როლის შესრულება, მათი ძალაუფლების დაბალანსება. თითოეული ინსტიტუტის მიერ თავისი მოვალეობების ჯეროვნად შესრულება არ გამოიწვევს არც პარლამენტ-

²⁰ნაკაშიძე მ., პრეზიდენტის ზოგიერთი საკანონმდებლო უფლებამოსილება სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში, „საერთაშორისო სამართლის ჟურნალი“, №2, 2009-№1, 2010, 203.

²¹ ნაკაშიძე მ., შერეული მმართველობის ზოგიერთი თავისებურებების შესახებ: სისტემაში ჩადებული ნაღმი თუ ეფექტური მმართველობა, გაზეთი „24 საათი“, 2010.

ტის სისუსტესა და არც აღმასრულებელი ხელისუფლების ან პრეზიდენტის ზედმეტად გაძლიერებას.

3. ელჯისეული კლასიფიკაცია

ელჯიმ კი ნახევრადსაპრეზიდენტო ქვეყნების შემდეგი კლასიფიკაცია შემოგვთავაზა — 1. მეტად პრეზიდენციალიზებული ნახევრადსაპრეზიდენტო ქვეყნები (ნამიბია, პერუ, სამხრეთ კორეა, გაიანა), 2. ნახევრადსაპრეზიდენტო ქვეყნები ფორმალური პრეზიდენტით (ავსტრია, ბულგარეთი, ისლანდია, ირლანდია, პორტუგალია და სლოვენია), 3. ნახევრადსაპრეზიდენტო ქვეყნები სადაც დაცულია პრეზიდენტის და პრემიერ-მინისტრის უფლებამოსილებებს შორის ბალანსი (ხორვატია, ფინეთი, საფრანგეთი, ლიტვა, პოლონეთი, მონღოლეთი, რუმინეთი, სენეგალი, სლოვაკეთი და ტაილანდი)²².

ელჯიმ ცხრილის სახით წარმოადგინა აღნიშნული კლასიფიკაციის გამოყენებით 60-მდე ქვეყანა და აღნიშნა, რომ მეტად პრეზიდენციალიზირებული ნახევრადსაპრეზიდენტო ქვეყნების მმართველობა არის პრობლემური; შერეული მმართველობის მქონე ქვეყნები ფორმალური პრეზიდენტით და ძლიერი პრემიერით არიან წარმატებული, რადგან ისინი ფუნქციონირებენ საპარლამენტო რეჟიმის მსგავსად; ხოლო შერეული მმართველობის ისეთი ქვეყნები, სადაც აღმასრულებელი ხელისუფლება დაბალანსებულია, მაინც პრობლემურია რადგან ინსტიტუციონალური კონფლიქტები დესტაბილიზირებულია²³.

ელჯი თავის ერთ-ერთ ნაშრომში მიუთითებს, რომ მისეული დაყოფით პირველი კატეგორიის ქვეყნებში მმართველობა პრობლემურია. **სკოტ მენინვერინგი** და **მეთიუ შუგარტი** კი ამტკიცებდნენ, რომ **ლინცმა** გამოყო პრეზიდენციალიზმის 5 ძირითადი ნიშანი: 1. აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლების აღმატებულობა აკნინებს სასამართლოს; 2. ხელისუფლებაში ფიქსირებული ვადით ყოფნა ხისტს და უხეშს ხდის საპრეზიდენტო მმართველობას, საპარლამენტოსთან შედარებით, 3. პრეზიდენციალიზმი ამხნევებს

²² Elgie R., A Fresh Look at Semipresidentialism: Variations on a Theme, *Journal of Democracy*, Volume 16, Number 3, 2005, 102-109.

²³ იქვე, 102.

პრინციპს „გამარჯვებულს მიაქვს ყველაფერი“; 4. საპრეზიდენტო პოლიტიკის სტილი აგულიანებს პრეზიდენტს რათა ის იყოს პოლიტიკური ოპიზიციის მიმართ არატოლერანტული და 5. პრეზიდენციალიზმი აგულიანებს პოპულისტ კანდიატებს²⁴.

ელჯი მიიჩნევს, რომ ყოფილი საბჭოთა კავშირის ძალიან ბევრ ქვეყანაში, როგორებიცაა სომხეთი, აზერბაიჯანი, ყაზახეთი, ტაჯიკეთი და უზბეკეთი, მმართველობის მოდელად მომეტებული პრეზიდენციალიზმის არჩევა არის ერთგვარი გავლენა ხანგრძლივი ავტორიტარული მმართველობისა. შედეგად, რთულია იმსჯელო იმაზე, თუ რა გახდა მიზეზი ასეთ ქვეყნებში დემოკრატიის მშენებლობის პრობლემურობისა – ყოფილი მმართველობა თუ ახლანდელი მმართველობის მოდელი. ნახევრადსაპრეზიდენტო რეჟიმის მომეტებული პრეზიდენციალიზმის მქონე მმართველობის მოდელი ერთგვარად ამსუბუქებს ავტორიტარულ ტენდენციებს – პირდაპირი წესით არჩეული პრეზიდენტი და პრემიერი, რომელიც მეორე პირია²⁵.

ნახევრადსაპრეზიდენტო მოდელებში ფორმალური პრეზიდენტით, პირდაპირი წესით პრეზიდენტის არჩევა მისი მმართველობის ლეგიტიმაციას ახდენს და ნებას რთავს მას იმოქმედოს როგორც ქვეყნის წარმომადგენელმა. მაშინ როდესაც პრეზიდენტისათვის აღნიშნული ძალაუფლების ნაკლებობა ნიშნავს იმას, რომ მისი ქმედებები არასოდეს იქნება მიმართული პრემიერ-მინისტრის წინააღმდეგ და არასოდეს დამყარდება ვითარება, როდესაც პრეზიდენტია პოლიტიკური კონკურენტი²⁶. ნახევრადსაპრეზიდენტო მმართველობის მოდელში ფორმალური პრეზიდენტით, და ძლიერი პრემიერ-მინისტრით, როგორც წესი მოქმედებს როგორც საპარლამენტო რეჟიმი და ჩვეულებრივ ესაჭიროება საპარლამენტო უმრავლესობა ან აბსოლუტური უმრავლესობა რათა განახორციელოს კანონმდებლობითი საქმიანობა²⁷.

²⁴ Mainwaring S., Shugart M.S., Linz J., *Presidentialism, and Democracy: a Critical Appraisal*, Comparative Politics, 1997, 450-451.

²⁵ Elgie R., *A Fresh Look at Semipresidentialism: Variations on a Theme*, Journal of Democracy, Volume 16, Number 3, 2005, 102-109, 104.

²⁶ იქვე, 105.

²⁷ იქვე, 106.

თუ პრეზიდენციალიზმი გაკრიტიკებულია იმის გამო, რომ ქმნის პოტენციურ კონფლიქტს აღმასრულებელსა და საკანონმდებლო ხელისუფლებას შორის, ნახევრადსაპრეზიდენტო მმართველობის მოდელი გაკრიტიკებულია იმის გამო რომ თვითონ აღმასრულებელი ხელისუფლებაა დაყოფილი²⁸. თუმცა, ელჯისიუელი კლასიფიკაციის მე-3 კატეგორიის ქვეყნებში სუფევს ე.წ. კოჰაბიტაცია, ეს ქვეყნები დაბალანსებული კატეგორიაა, რაც თავისთავად გულისხმობს ე.წ. კოჰაბიტაციას.

ელჯი განმარტავს, რომ მმართველობის შერეული მოდელის ყველა სახესხვაობა იზიარებს იგივე ძირითად კონსტიტუციურ სტრუქტურას. ამ რეჟიმებს ყველას ახასიათებს პირდაპირი წესით არჩეული პრეზიდენტი და ყველას ყავს პრემიერ-მინისტრი ან მინისტრთა კაბინეტი, რომელიც ანგარიშვალდებულია საკანონმდებლო ორგანოს წინაშე. თუმცა, მიუხედავად ამისა, მმართველობის შერეული რეჟიმის მქონე ქვეყნები ფუნქციონირებენ განსხვავებულად. პრეზიდენტის, პრემიერისა და მინისტრთა კაბინეტის კონსტიტუციური ძალაუფლება განსხვავდება. ყველაზე ხშირად, კონსტიტუციურად ძლიერი პრეზიდენტები არის პოლიტიკურად სუსტები და კონსტიტუციურად სუსტი პრეზიდენტები ხანდახან არიან პოლიტიკურად ძლიერები. ხანდახან კი, პრეზიდენტები პრემიერზე უპირატესები არიან., ხანდახან კი პირიქით. ზოგ შემთხვევებში კი არცერთია დომინანტი და არც მეორე. ნახევრადსაპრეზიდენტო მოდელის გამოსაკვლევად საჭიროა გაკეთდეს ერთგვარი ჩარჩო, რომელიც დააფიქსირებს პოლიტიკური პრაქტიკის სხვადასხვაობას ერთი ქვეყნიდან მეორესკენ²⁹.

ელჯის მოსაზრებით, ნახევრადსაპრეზიდენტო მმართველობის სასარგებლოდ კიდევ ერთი არგუმენტი არსებობს, რომლის მიხედვითაც პირდაპირი წესით არჩეული და უფლებამოსილების ფიქსირებული ვადით არსებული პრეზიდენტი უზრუნველყოფს სისტემას პოლიტიკური სტაბილურობით და კანონიერებით, იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც პარლამენტი არის ძლიერ ფრაქციული და აღმასრულებელი ხელისუფლება არის არასტაბილური. ასეთ შემთხვევაში, ნახევრადსაპრეზიდენტო მოდელი შეიძლება იყოს დემო-

²⁸ იქვე, 107.

²⁹ Elgie R., *The Politics of Semi-Presidentialism, Semi-Presidentialism in Europe*, Oxford University Press, 2003, 14.

კრატისათვის უფრო მეტად ხელშემწყობი, ვიდრე წმინდა პარლამენტარიზმი³⁰. ელჯი მიუთითებს **ჯოვანი სარტორის** პოზიციაზე, რომელიც მიიჩნევს, რომ ნახევრადსაპრეზიდენტო სისტემის ორივე სახეს უნდა ეწოდოს ნახევრადსაპარლამენტო სისტემა. სარტორი ამ სისტემას განმარტავს როგორც საპარლამენტო სისტემას ძლიერი პრემიერით, როგორც ეს გაერთიანებულ სამეფოშია³¹.

ელჯიმ, სხვადასხვა ქვეყნებში განსხვავებულ პერიოდებში მოქმედი შერეული მმართველობის მოდელები შეადარა ერთმანეთს და დაადგინა, რომ აღნიშნულ მმართველობის მოდელს აქვს განსხვავებული ეფექტი ყველა ქვეყნისათვის³². პრეზიდენტ-საპარლამენტო ფორმა უფრო უარესი აღმოჩნდა, ვიდრე პრემიერ-საპრეზიდენტო ფორმა. თუ მმართველობის მოდელად არჩეულია ნახევრადსაპრეზიდენტო მმართველობის მოდელი, უფრო გონივრული იქნება თუ არჩევანი შეჩერდება ამ უკანასკნელ მოდელზე³³. საბოლოოდ კი შეიძლება აღინიშნოს, რომ ადვილია მმართველობის ფორმად აირჩიო ნახევრადსაპრეზიდენტო რესპუბლიკა, თუმცა გაცილებით რთულია მისი განხორციელება პრაქტიკაში და ამუშავება.

4. სხვადასხვა ავტორისეული მოსაზრებები

ასევე აღსანიშნავია **ოლივიე დუტილე დე ლამოტის** დეფინიცია, რომლის მიხედვითაც, თუ საპრეზიდენტო და საპარლამენტო უმრაველობა ერთმანეთს ემთხვევა, რეჟიმი ფუნქციონირებს როგორც საპრეზიდენტო მაჟორიტარული რეჟიმი, ხოლო როცა საპრეზიდენტო უმრავლესობა არ ემთხვევა საპარლამენტო უმრავლესობას, რეჟიმი მუშაობს როგორც ბიცეფალური³⁴ და ამ დროს

³⁰ Elgie R., Varieties of Semi-Presidentialism and Their Impact on Nascent Democracies, Taiwan Journal of Democracy, Volume 3, No.2:53-71, December, 2007, 55.

³¹ Elgie R., Varieties of Semi-Presidentialism and Their Impact on Nascent Democracies, Taiwan Journal of Democracy, Volume 3, No.2:53-71, December, 2007, 56.

³² იხ. შესაბამისი ცხრილი, Elgie R., Varieties of Semi-Presidentialism and Their Impact on Nascent Democracies, Taiwan Journal of Democracy, Volume 3, No.2:53-71, December, 2007, 67.

³³ იქვე, 71.

³⁴ დე ლამოტი ო., მართვის ნახევრადსაპრეზიდენტო სისტემა, სახელმწიფოს კონსტიტუციური ორგანიზაცია, საერთაშორისო სამეცნიერო-

ამოქმედდება საპარლამენტო რეჟიმი, რამდენადაც პრემიერ-მინისტრი იმავდროულად აღმასრულებელი მეთაურიცაა და საპარლამენტო უმრავლესობისაც³⁵. აღნიშნულიდან გამომდინარე, დელამოტი ასაბუთებს შერეული სისტემის მოქნილობას და აქარწყლებს იმ კრიტიკოსების მოსაზრებებს, რომლებსაც მიაჩნიათ, რომ ნახევრადსაპრეზიდენტო რეჟიმი კრისიზული სიტუაციებისგან თავის დაღწევის გზებს არ ითვალისწინებს. მმართველობის ეს მოდელი პოლიტიკური უთანხმოებების დროს ლავირების ყველაზე მეტ საშუალებას იძლევა, კრიზისული სიტუაციებიდან გამოსავალი კი კონსტიტუციით გათვალისწინებულია. ზემოთ განხილული კომბინაციები არაა დამოკიდებული მხოლოდ მმართველობის ფორმაზე, ეს არის ერთგვარი სასწორი, დამოკიდებული ძლიერ და სუსტ პოლიტიკურ ძალებზე. ქვეყანაში შექმნილმა პოლიტიკურმა სიტუაციამ შესაძლოა გავლენა იქონიოს მმართველობის ნებისმიერ მოდელზე, ეს კი არ უნდა ჩაითვალოს ამ კონკრეტული სისტემის ნაკლად. გარდა აღნიშნულისა, ნახევრადსაპრეზიდენტო სისტემის მთავარი არგუმენტი არის ის, რომ დუალისტური აღმასრულებელი ხელისუფლება უზრუნველყოფს ძალაუფლების ხარისხის განაწილებას მთავარ ძალებს შორის³⁶.

პიერ პაქტეს აზრით, შერეულმა მოდელმა საპარლამენტო რეჟიმისგან ისესხა მთავრობა, რომელიც ანგარიშვალდებულია პარლამენტის წინაშე; ხოლო პრეზიდენტი, რომელიც აირჩევა ხალხის მიერ და აქვს მნიშვნელოვანი ძალაუფლება – საპრეზიდენტო რეჟიმისგან³⁷.

ნახევრადსაპრეზიდენტო მოდელი აერთიანებს პოპულალურად არჩეულ დადგენილი ვადით პრეზიდენტს, პრემიერ-მინისტრითა და კაბინეტით, რომელიც ანგარიშვალდებულია საკანონმდებლო ხელისუფლების წინაშე; აღნიშნული ანიჭებს საპრეზიდენტო სისტემის მსგავს ლეგიტიმაციას პოლიტიკურ ინსტიტუტებს შორის ურთიერთობებს, რაც ახასიათებს საპარლამენტო მმართველობას.

პრაქტიკული კონფერენციის მასალები (თბილისი, 18-19 მაისი), თბილისი, 2004, 26.

³⁵ იქვე, 30.

³⁶ Moestrup S., “Semi-presidentialism in Young Democracies: Help or Hindrance?” *Semi-Presidentialism Outside Europe*, London, Routledge, 2007, 31.

³⁷ Simovic D., *The Definition of Semi-Presidential Regime – Reformulated*, VII World Congress of the International Association of Constitutional Law, Workshop no. 7: Latest Developments in Constitutional Theory and Doctrine, Athens, 2007, 6.

ეს ნიშნავს, რომ ნახევრადსაპრეზიდენტო მმართველობა ვერ ახერხებს შექმნას ზუსტი ანგარიშვადებულება მოდელისა, მაგრამ მიუხედავად აღნიშნული კრიტიკისა, ის მაინც ფართოდ მიღებულია/გავრცელებულია, იმის ფონზე, რომ ალტერნატიული ფორმულა არ არსებობს³⁸.

დიუვერჟესეული დეფინიციის მიღმა, სხვადასხვა ავტორი სხვადასხვანაირად მოიაზრებს მმართველობის აღნიშნულ მოდელს. მაგალითად, **ონილი** მიიჩნევს, რომ პირდაპირი წესით არჩეული თუმცა სუსტი პრეზიდენტის, როგორცაა ავსტრიაში, ირლანდიაში შემთხვევაში არ უნდა მივიჩნიოთ ნახევრადსაპრეზიდენტო მოდელად, ხოლო არაპირდაპირი წესით არჩეული მაგრამ ძლიერი პრეზიდენტის მქონე ქვეყნებში როგორც ალბანეთი და ჩეხოსლოვაკიაა, სწორედაც რომ მმართველობის შერეული მოდელია. **სარტორის** მიაჩნია, რომ მმართველობის შერეული მოდელის დროს, პრეზიდენტი უნდა აირჩეოდეს პირდაპირი წესით, პრემიერი უნდა ექვემდებარებოდეს პარლამენტს, ხოლო პრეზიდენტი და პრემიერი იყოფენ აღმასრულებელ ხელისუფლებას. **ლინცის** მიხედვით კი, შერეული მმართველობის მოდელს ყავთ ხალხის მიერ არჩეული პრეზიდენტი, მიუხედავად იმისა ის არჩეულია პირდაპირი თუ ირიბი წესით, და პრემიერი, რომელსაც სჭირდება პარლამენტის ნდობა³⁹.

აღსანიშნავია საჭიროებს ის ფაქტი, რომ როგორც **შაიო** მიიჩნევს, მმართველობის შერეულ მოდელში არსებული კონფლიქტები და ძალაუფლების კონცენტრაცია არ უნდა იქნას გაგებული აუცილებლად უარყოფით კონტექსტში. მიჩნეულია, რომ ეს არ მოსაწავლებს სისტემის სტაბილურობას, კონფლიქტმა შესაძლოა უზრუნველყოს პლურალიზმი, რომელიც ზრდის დემოკრატიას. და ძალაუფლების კონცენტრაცია შეიძლება მოასწავლებდეს წესების მიმართ ანგარიშვადებულებას, ისევე როგორც პოლიტიკური პროცესების ეფექტურობას. და ეს ყველაფერი არ უნდა იქნეს გაგებული აბსოლუტიზმისკენ მიმავალ გზად, რამდენადაც არაუმრავლესობის მქონე ხელისუფლებისა და სასამართლოების ფუნქციები, არის პატივცემული. ორივე შემთხვევას, კონფლიქტსაც და

³⁸ Rosenfeld M., Sajo A., Comparative Constitutional Law, The Oxford Handbook, Oxford University Press, Oxford, 2012, 657.

³⁹ Elgie R., The Politics of Semi-Presidentialism, Semi-Presidentialism in Europe, Oxford University Press, 2003, 4.

ძაუალფლების კონცენტრაციაც ხელს უწყობს მისწრაფებებს, რომლებიც არიან შეთავსებადი კონსტიტუციურ დემოკრატიასთან. მმართველობის ეს ფორმები არის დაბალანსებული ნორმატიულ საწყისებზე⁴⁰.

მთავრობის, როგორც კოლეგიის, პარტიული შემადგენლობა საპარლამენტო სისტემებში ჩვეულებრივ ამ ორგანოში პოლიტიკურ ძალთა თანაფარდობის ამსახველია⁴¹. შერეული მმართველობის მქონე ქვეყნებში კი მთავრობის ფორმირებაში მონაწილეობს როგორც პრეზიდენტი, ასევე პარლამენტი, გააჩნია შერეული მმართველობის მოდელის რომელ სახეზეა საუბარი. შერეული რესპუბლიკების მახასიათებელია ის, რომ მთავრობა პასუხისმგებელია პარლამენტის წინაშე, რაც შეიძლება იმასაც ნიშნავდეს, რომ მთავრობა საპარლამენტო უმავლესობაზე დამოკიდებული ხდება. მოქმედებს ასევე ნდობა-უნდობლობის და ამასთან დაკავშირებული, პარლამენტის დათხოვნის მექანიზმი⁴². აღმასრულებელი ხელისუფლება წარმოადგენს ჰორიზონტალურ და ვერტიკალურ ჭრილში დაკავშირებულ სახელმწიფო ორგანოთა სისტემას⁴³, რომელიც უნდა იყოს დამოუკიდებელი განშტოება და მთავრობას უნდა ჰქონდეს აღმასრულებელი ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოს სტატუსი⁴⁴.

შაიო ასევე გამოთქვამს მოსზრებას, რომ საპარლამენტო, საპრეზიდენტო და შერეული მმართველობის მოდელების დადებითი და უარყოფითი მხარეების შესადრებისას, უპირველესი ყურადღება უნდა მიექცეს მათ შესაბამის, ძირითად სტრუქტურას. იმდენად რამდენადაც, აღმასრულებელი ხელისუფლება ეფუძნება ცალსახად

⁴⁰ Rosenfeld M., Sajo A., Comparative Constitutional Law, The Oxford Handbook, Oxford University Press, Oxford, 2012, 658.

⁴¹ დემეტრაშვილი ა., კობახიძე ი., კონსტიტუციური სამართალი, 2010, 294.

⁴² მელქაძე ო., კონსტიტუციონალიზმი, მსოფლიო პარლამენტარიზმის კვლევითი ცენტრი, პოლიტიკურ-სამართლებრივი ლიტერატურის სერია, წიგნი XXI, 2008, 336.

⁴³ კვერენჩილაძე გ., საქართველოს მთავრობის კონსტიტუციური სტატუსი (კონსტიტუციის 78-ე მუხლის კომენტარი), თანამედროვე საკონსტიტუციო სამართალი, წიგნი I, გ. კვერენჩილაძისა და დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2012, 11.

⁴⁴ გონაშვილი ვ., დემეტრაშვილი ა., კვენერჩილაძე გ., ჟვანია ვ., საქართველოს კონსტიტუცია და 2010 წლის კონსტიტუციური რეფორმა, 2010, 54.

მოსახლეობის მიერ არჩეულ ძალაუფლებას, მთავრობა ცდილობს არა თუ თავი აარდისო პოლიტიკურ ინსტიტუციებთან კონფლიქტს, არამედ, ცდილობს მოახდინოს ხელისუფლების ერთი პოლიტიკური ავტორიტეტის ხელში კონცენტრირებას, იქნება ეს პარლამენტი თუ მთავრობა⁴⁵.

დასკვნა

დასასრულისკენ უნდა აღინიშნოს, რომ მმართველობის შერეული მოდელი ძირითადად არჩეული აქვთ გარდამალი პერიოდის მქონე ქვეყნებს, როგორიცაა მაგალითად პოსტსაბჭოთა ქვეყნები. უკრაინამ ნარინჯისფერი რევოლუციის შემდეგ 2007 წლის საკონსტიტუციო ცვლილებებით დაამკვიდრა საპარლამენტო-საპრეზიდენტო რესპუბლიკა, პრეზიდენტის ფუნქციების ნაწილი პარლამენტსა და აღმასრულებელ ხელისუფლებას გადაეცა, პრეზიდენტმა კი კომპენსაციის სახით მიიღო გარკვეულ შემთხვევებში პარლამენტის დაუყოვნებლივი დათხოვნის უფლება. ყირგიზეთში კი ტიტების რევოლუციის ძირითადი ღოზუნგი იყო საპრეზიდენტო-საპარლამენტო სისტემიდან საპარლამენტო ან თუნდაც საპარლამენტო-საპრეზიდენტო სისტემაზე გადასვლა, თუმცა კონსტიტუციის 2006 წლის რედაქციით დაუბრუნდნენ საპრეზიდენტო-საპარლამენტო ფორმას⁴⁶.

აღნიშნული სხვადასხვაობის ასახსნელად გამოდგება შემდეგი ფაქტორი: მმართველობის შერეული მოდელის მქონე ქვეყნები განსხვავდებიან ისტორიული, პოლიტიკურ-კულტურული ნიშნით. რაოდენ გამოაგნებლადაც არ უნდა ჟღერდეს, აღნიშნული ფაქტორები ძალიან დიდი გავლენას ახდენენ მმართველობის შერეული მოდელის რეალიზებაზე, ვინაიდან ყოველი ქვეყნის კონტექსტი არის უნიკალური. აღნიშნული კონტექსტუალური ფაქტორი გვეხმარება რომ წარმოვაჩინოთ ეროვნული განსხვავებები, რომ-

⁴⁵ Rosenfeld M., Sajó A., Comparative Constitutional Law, The Oxford Handbook, Oxford University Press, Oxford, 2012, 657-658.

⁴⁶ Медушевский А., Президент и Правительство: Как Стабилизировать Дуалистическую Систему, “Русский Журнал”, Выпуск 1, 2008, 72- 73.

ლებიც დომინირებენ პერიოდულად და რომლებსაც შეუძლიათ დე-ფორმაცია მოახდინონ დე იურე კონსტიტუციური წესები⁴⁷.

ორმაგი მმართველობის სისტემების რიცხვი გაიზარდა მკვეთრად ბოლო წლებში, განსაკუთრებით 1970 წლებში, მაგრამ გეოგრაფიული არეალი არაერთგვაროვანია. ის ფართოდ დამკვიდრდა პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში. ის არსებობდა ზოგიერთი მონარქიის გარდამავალ პერდიოში და ეს მოდელი ხალხმა თავიდან გაიცნო როცა მონარქიები ჩაანაცვლა რესპუბლიკებმა. ეს მოდელი დამკვიდრდა ასევე აფრიკისა და აზიის იმ ქვეყნებში, რომლებიც იყვნენ საპრეზიდენტო და მათ შორის საპარლამენტო მმართველობის მოდელები⁴⁸. ესაა ნახევრადსაპრეზიდენტო ან შერეული მმართველობის მოდელები და ასეთი მმართველობის მქონე ქვეყნები დღეის მდგომარეობით მსოფლიო დემოკრატიული ქვეყნების 25% შეადგენენ⁴⁹.

თუმცა, მიუხედავად ამისა, შერეული მმართველობის მოდელსაც აქვს სირთულეები, ერთერთი უკავშირდება აღმასრულებელი ხელისუფლების დუალისტურ ბუნებას – ფაქტი, რომ ორივე, პრეზიდენტიცა და პრემიერიც მიიჩნევენ რომ არიან ეფექტური აღმასრულებელი ხელისუფლების ლიდერები, ვინაიდან ორივე მათგანი დემოკრატიული პროცესების პროდუქტია/შედეგია. პრობლემები მაშინ წარმოიშვება, როდესაც მათ შორის კომპეტენცია მკაფიოდ გამიჯნული არ არის, ან ერთ-ერთი მოთამაშე ცდილობს მიითვისოს ის ფუნქცია, რაც კონსტიტუციურად მეორეს აქვს მინიჭებული. კონფლიქტი ასევე შეიძლება წარმოიშვას იმ პროცესის დროს, როდესაც პრეზიდენტი ეჩეხება საკანონმდებლო უმრავლესობას, შესაბამისად, პრემიერი წარმოადგენს განსხვავებულ ან ოპოზიციურ პარტიას.

მთავარი კითხვა, რაც ამ დროს დაისმის არის შემდეგი: რატომ მოქმედებს სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებულად ერთი და იგივე ინსტიტუციური სტრუქტურა? დიუვერჟესელი მოსაზრებები საფუძველს გვაძლევს ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა დავინყოთ. იგი

⁴⁷ Elgie R., *The Politics of Semi-Presidentialism, Semi-Presidentialism in Europe*, Oxford University Press, 2003, 17.

⁴⁸ Lijphart A., *Parliamentary Versus Presidential Government*, Oxford Readings in Politics and Government, Oxford University Press, Oxford, 2000, 163.

⁴⁹ Ginsburg T., Dixon R., *Comparative Constitutional Law*, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK; Northampton, USA, 2001, 217.

პოლიტიკურ ფაქტორებზე ამახვილებს ყურადღებას, ასევე გარემოებებზე, რომლები თან ახლავს რეჟიმის მოქმედებას, საპარლამენტო უმრავლესობის ბუნება, და პრეზიდენტისა და უმრავლესობის ურთიერთობა⁵⁰.

მმართველობის შერეული მოდელის სახესხვაობების გამოცდილებები გვასანავლიან არა მხოლოდ აღნიშნული მმართველობის შესახებ, არამედ პრეზიდენციალიზმისა და პარლამენტარიზმის გავლენას დემოკრატიაზე⁵¹.

თუმცა, ნებისმიერი სახელმწიფოს დემოკრატიის წარმატებისა და მარცხის უკან იმდენად ბევრი მიზეზი დგას, რომ რთულია განისაზღვროს კონკრეტული სახელმწიფო მოწყობა და მმართველობა, რომელიც საბოლოო შედეგების მომტანი იქნება⁵². ამიტომ, მმართველობის ნებისმიერი ფორმა, მათ შორის ნახევრადსაპრეზიდენტო მმართველობაც, მაშინაა დემოკრატიული, როდესაც ხელისუფლების შტოების ფუნქციონირებით რეალიზდება ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი. შეიძლება ითქვას, რომ მმართველობის ფორმების არსებობა აღნიშნული პრინციპის დარღვევის შედეგია. თუმცა, თეორიულად, მმართველობის შერეული ფორმა და მისი სახესხვაობები, საპრეზიდენტო და საპარლამენტო მოდელზე მეტად იძლევა შესაძლებლობას, ხელისუფლება რაც შეიძლება მეტად გადანაწილდეს, რაც აღნიშნული მმართველობის მოდელის ერთ-ერთი მთავარი უპირატესობაა.

⁵⁰ Elgie R., *The Politics of Semi-Presidentialism*, Semi-Presidentialism in Europe, Oxford University Press, 2003, 20.

⁵¹ Elgie R., *A Fresh Look at Semipresidentialism: Variations on a Theme*, *Journal of Democracy*, Volume 16, Number 3, 2005, 99.

⁵² იქვე, 102-109, 110.